

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 14.02.1967, sp. zn. 3 Tz 5/67, ECLI:CZ:NS:1967:3.TZ.5.1967.1

Číslo: 54/1967

Právní věta: I. Skutečnost, že vypůjčitel nesplnil svůj závazek k vrácení peněz ve sjednané lhůtě, ač tak mohl učinit, ještě nedokazuje, že uvedl zapůjčitele v omyl, aby ke škodě jeho majetku se obohatil ve smyslu ust. § 250 odst. 1 písm. a) tr. zák. K naplnění zákonných znaků subjektivní stránky trestného činu podvodu podle cit. ustanovení se v tomto případě tzv. úvěrového podvodu vyžaduje, aby bylo prokázáno, že pachatel již v době půjčky peněz jednal v úmyslu vypůjčené peníze vůbec nevrátit nebo nevrátit je ve smluvené lhůtě, nebo jednal alespoň s vědomím, že peníze ve smluvené lhůtě nebude moci vrátit, a že tím uvádí zapůjčitele v omyl, aby ke škodě jeho majetku se obohatil. Jestliže teprve po uzavření půjčky peněz vznikly překážky, které bránily vypůjčiteli splnit závazek z půjčky nelze považovat za trestný čin podvodu podle § 250 odst. 1 písm. a) tr. zák.

Soud: Nejvyšší soud ČSSR

Datum rozhodnutí: 14.02.1967

Spisová značka: 3 Tz 5/67

Číslo rozhodnutí: 54

Číslo sešitu: 9

Typ rozhodnutí: Rozhodnutí

Hesla: Podvod

Předpisy: 140/1961 Sb. § 250 odst. 1 písm. b

Druh: Rozhodnutí ve věcech trestních

Sbírkový text rozhodnutí:

Č. 54/1967 sb. rozh.

I. Skutečnost, že vypůjčitel nesplnil svůj závazek k vrácení peněz ve sjednané lhůtě, ač tak mohl učinit, ještě nedokazuje, že uvedl zapůjčitele v omyl, aby ke škodě jeho majetku se obohatil ve smyslu ustanovení § 250 odst. 1 písm. a) tr. zák.

K naplnění zákonných znaků subjektivní stránky trestného činu podvodu podle cit. ustanovení se v tomto případě tzv. úvěrového podvodu vyžaduje, aby bylo prokázáno, že pachatel již v době půjčky peněz jednal v úmyslu vypůjčené peníze vůbec nevrátit nebo nevrátit je ve smluvené lhůtě, nebo jednal alespoň s vědomím, že peníze ve smluvené lhůtě nebude moci vrátit, a že tím uvádí zapůjčitele v omyl, aby ke škodě jeho majetku se obohatil.

Jestliže teprve po uzavření půjčky peněz vznikly překážky, které bránily vypůjčiteli splnit závazek z

půjčky, a které nemohl v době uzavření půjčky ani předvídat, když jinak byl tehdy schopen závazek splnit, nebo jestliže byl sice schopen peníze vrátit ve sjednané lhůtě, ale z různých důvodů vrácení peněz odkládal, nebo dodatečně pojal úmysl peníze vůbec nevrátit, pak jeho jednání nelze považovat za trestný čin podvodu podle § 250 odst. 1 písm. a) tr. zák.

II. Předmětem útoku trestného činu podle § 133 a § 249 tr. zák. může být jen taková věc větší hodnoty, kterou lze užívat a po určité době ji vlastníku vrátit.

Věc, jejíž užívání spočívá v jejím spotřebování, např. peníze, nemůže být předmětem útoku trestného činu podle cit. ustanovení tr. zák.

Jestliže vedoucí prodejny použil pro sebe část tržby s úmyslem vrátit ji v nejbližší době podle okolností případu do pokladny podniku a je-li prokázáno, že s tímto úmyslem jednal, a že měl reálnou možnost v nejbližší době peníze vrátit a naproti tomu je prokázáno, že nejednal v úmyslu peníze si trvale ponechat, pak jde jen o svémocný úvěr, porušující vnitřní podnikové předpisy, postižitelný v rámci disciplinárního řízení.

Trestného činu rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví podle § 132 odst. 1 písm. b) tr. zák. se pachatel dopustil nejen tehdy, jednal-li v úmyslu trvale si peníze ponechat, ale i tehdy, je-li prokázáno, že jednal s vědomím, že vůbec nemá peníze, aby je mohl v nejbližší době vrátit podniku a že si je teprve musí opatřit. Jestliže úmysl pachatele vrátit peníze je závislý na budoucí nejisté události, k níž může, ale také nemusí dojít, pak pachatel jedná s vědomím, že svým jednáním může porušit zájem chráněný zákonem v ustanovení § 132 odst. 1 písm. a) tr. zák. a pro případ, že dojde k takovému porušení, je s tím srozuměn (§ 4 písm. b) tr. zák.) Za této situace pozdější vrácení peněz třeba posuzovat jako náhradu škody způsobenou trestným činem.

(Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze 14. února 1967 - [3 Tz 5/67.](#))

Krajský soud v P. rozsudkem ze dne 10. srpna 1966 sp. zn. 4 To 251/66 po zrušení rozsudku okresního soudu podle § 258 odst. 1 písm. b), d) a e) tr. ř., rozhodl podle § 258 odst. 3 tr. ř. tak, že uznal obviněného B vinným trestnými činy podvodu podle § 250 odst. 1 písm. a) a b) tr. zák., které spáchal tím, že počátkem dubna 1965 vylákal pod slibem provedení práce a pod slibem odvedení peněz svému zaměstnavateli od K. celkem 2000,- Kčs, které použil pro sebe a koncem srpna nebo začátkem září 1965 vylákal na N. částku 900,- Kčs, předstíraje, že mu ji během jednoho měsíce splatí, což však neučinil.

Pokud jde o jednání obviněného, které obžaloba stíhala jako trestný čin rozkrádání podle § 132 odst. 1 písm. b) tr. zák., spočívající v tom, že obviněný ve třech případech pro sebe zadržel přijaté zálohy (od K 500,- Kčs, od L 1000,- Kčs a od M. 198,- Kčs), posoudil krajský soud skutek ke škodě K jako trestný čin podvodu podle § 250 odst. 1 písm. b) tr. zák. ostatní jednání obviněného pak posoudil jako provinění proti majetku v socialistickém vlastnictví podle § 16 odst. 1 zák. č. 38/1961 Sb., kterého se měl dopustit tím, že jako zaměstnanec provozovny přechodně užíval přijatou zálohu na zhotovení zakázky od L. ve výši 1000,- Kčs a přijatou tržbu za zhotovenou zakázku od M. ve výši 198,- Kčs. Trestní stíhání obviněného krajský soud podle § 257 odst. b), § 233 odst. 2 a § 172 odst. 2 písm. a) tr. ř. zastavil s ohledem na uplynutí roční lhůty uvedené v § 32 odst. 2 zák. č. 38/1961 Sb.

Ke stížnosti pro porušení zákona podané generálním prokurátorem Nejvyšší soud zrušil rozsudek krajského soudu ve výroku o zastavení trestního stíhání a krajskému soudu přikázal, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.

Z odůvodnění:

Nejvyšší soud se především ztotožnil s názorem generálního prokurátora, že výrok rozsudku

krajského soudu o vině obviněného trestným činem podvodu podle § 250 odst. 1 písm. a) tr. zák., který obviněný spáchal ke škodě N ve výši 900,- Kčs a ke škodě K ve výši 1500,- Kčs, odpovídá výsledkům dokazování a zákonu a neshledal také porušení zákona ve výroku o trestu.

Odůvodnění výroku o vině obviněného uvedenými trestnými činy není však v rozsudku krajského soudu zcela přesné v objasnění úmyslu obviněného ve smyslu § 250 odst. 1 písm. a) tr. zák. K posouzení činu obviněného jako trestného činu podvodu se podle cit. ustanovení vyžaduje, aby bylo prokázáno, že obviněný jednal od prvopočátku v úmyslu jiného poškodit a sebe obohatit, a s tímto vědomím ho uvedl v omyl. V případě trestného činu podvodu ke Škodě N šlo o tzv. úvěrový podvod – poskytnutí půjčky peněz na určitou, přesně stanovenou dobu. Pouhá skutečnost, že obviněný v této určité době svůj závazek k vrácení peněz nesplnil, ještě sama o sobě nedokazuje, že obviněný již od prvopočátku jednal v úmyslu jiného poškodit a sebe obohatit. Proto jen z této skutečnosti nelze dovozovat, že obviněný již v době uzavření půjčky měl úmysl svůj závazek ve stanovené době nesplnit nebo alespoň věděl, že ho nemůže splnit. Jen za tohoto prokázaného skutkového stavu se dopouští trestného činu podvodu, neboť svým tvrzením o vrácení peněz v určité době uvádí jiného v omyl o svém skutečném úmyslu nebo o svých skutečných možnostech peníze vrátit, aby mu způsobil škodu a sebe obohatil. Jestliže teprve po uzavření půjčky vzniknou na straně závazného takové překážky, které mu brání ve včasném splnění závazku a jejichž vznik obviněný při uzavření půjčky ani nemohl předvídat a jinak byl v době uzavření půjčky schopen svůj závazek ve stanovené době splnit, pak nejde o trestný čin podvodu, ale o vztah upravený občanským zákoníkem.

Krajský soud při hodnocení obhajoby obviněného, že peníze nemohl vrátit, poněvadž jeho manželka tehdy přestala pracovat, uvedl, že obviněný mohl svému závazku dostat a jestliže tak neučinil, pak prý jen proto, že svůj slib o vrácení peněz v krátké době nemínil vážně.

Úvaha krajského soudu není zcela správná, neboť by mohla vést k závěrům, že pro posouzení subjektivní stránky trestného činu podvodu postačí, aby dlužník nesplnil včas svoje závazky z půjčky, ač je mohl splnit. Z toho by se pak dalo bez dalšího usuzovat, že dlužník při uzavření půjčky jednal v úmyslu ve smyslu § 250 odst. 1 písm. a) tr. zák. a bylo by pak nadbytečné provádět důkazy o jeho skutečném úmyslu v době uzavření půjčky. Nelze přece vyloučit, že dlužník může být, a často tak tomu i je, liknavý při plnění svého závazku z půjčky peněz nebo při plnění dohodnutých splátek nebo teprve později pojme úmysl vypůjčené peníze nevrátit. V těchto případech jednání obviněného nenaplnuje zákonné znaky trestného činu podle § 250 odst. 1 písm. a) tr. zák. po stránce subjektivní a k vymození peněz od dlužníka nutno přistoupit v řízení občanskoprávním.

Úmysl obviněného ve smyslu § 250 odst. 1 písm. a) tr. zák. je u obviněného prokázán především jeho doznáním, že v době uzavření půjčky byl v tíživé finanční situaci, a že „vytloukal klín klínem“, které je podporováno nejen zjištěním, že vypůjčené peníze od N použil k úhradě jiného dluhu (předání zálohy 1000,- Kčs přijaté pro podnik od L), ale též zprávou podniku o velkém počtu výkonů rozhodnutí (celkem devět) vedených na mzdu obviněného pro celkovou částku přes 17 000,- Kčs. Krajský soud pochybil, když tyto skutečnosti nezjišťoval a nehodnotil ve vztahu k subjektivní stránce činu obviněného, zejména k jeho pohnutce. Z těchto okolností totiž vyplývá, že obviněný byl si vědom toho, že peníze od N nebude schopen vrátit v dohledné době a přesto, aby peníze od N získal, se zavázal, že tak učiní k určitému datu při nejbližší výplatě.

Se stejným úmyslem a veden stejnou pohnutkou jednal obviněný i vůči K, pokud od ní přijal 1500,- Kčs na zhotovení podezdívky pod plot. Částku 1500,- Kčs přijal od K k určitému účelu, ač věděl, že k tomuto účelu ji nepoužije, ale předá ji svojí manželce k úhradě manka, které jí vzniklo v podniku, v němž pracovala jako hmotně odpovědná vedoucí. Tedy i v tomto případě jednal obviněný v úmyslu svůj slib nesplnit a peníze použít k jinému účelu k její škodě. Není tedy pochyby o tom, že svým jednáním uvedl K v omyl, aby jí způsobil škodu a sebe obohatil. Výsledky dokazování dostatečně odůvodňují úmysl obviněného a bezpečně prokazují jeho vinu trestným činem podvodu podle § 250

odst. 1 písm. a) tr. zák.

Námitka generálního prokurátora ve stížnosti pro porušení zákona, že krajský soud měl oba tyto činy posoudit jako jeden trestný čin, není důvodná. K tomu, aby více trestných činů bylo považováno za pokračující trestný čin, se vyžaduje nejen možnost jejich podřazení pod stejné ustanovení zvláštní částí trestního zákona a záměr obviněného pokračovat ve stejném trestném činu, jak je tomu v tomto případě, ale zároveň se po objektivní stránce vyžaduje, aby mezi jednotlivými činy byla objektivní souvislost. V jednání obviněného tato posléze uvedená podmínka chybí. Oba činy byly spáchány na různých místech, v různém čase, rozdílným způsobem a ke škodě různých osob. Krajský soud proto správně postupoval a jeho rozhodnutí odpovídá zákonu, pokud v jednání obviněného spatřuje opakování trestného činu vícečinný stejnorodý souběh a nikoliv pokračující trestný čin.

Stížnost pro porušení zákona právem vytýká, že výrokem krajského soudu o zastavení trestního stíhání obviněného pro provinění proti majetku v socialistickém vlastnictví podle § 16 odst. 1 zák. č. 38/1961 Sb., byl porušen zákon.

Obviněný přijal od L částku 1000,- Kčs jako zálohu potom, co s ní uzavřel objednávku pro podnik a o přijetí zálohy mu vystavil potvrzení na formuláři podniku. Zálohu neodevzdal ihned podniku, na opisu potvrzení o přijetí zálohy, které podniku předložil, částku 1000,- Kčs vymazal, zálohu si podržel po dobu šesti týdnů a teprve v době, kdy již objednávka L měla být realizována, uhradil podniku tento obnos z peněz, které si vypůjčil od N. Ve druhém případě přijal obviněný částku 198,- Kčs od M na zaplacení účtu vystaveného podnikem a zadržel si tyto peníze dva dny a použil je na koupi nějakých věcí pro svého syna, který tehdy odjížděl na brigádu. Částku 198,- Kčs předal pak podniku až po upozornění vedoucího podniku a v době, kdy vedoucí podniku již zjišťoval nesprávný postup obviněného i v jiných případech.

Nejvyšší soud především dospěl k závěru, že právní názor vyslovený krajským soudem při hodnocení těchto dvou skutků obviněného, je v rozporu se zákonem. Trestného činu podle § 133 tr. zák. (§ 249 tr. zák.) se dopustí ten, kdo se zmocní věci větší hodnoty z majetku v socialistickém vlastnictví v úmyslu ji přechodně užívat, nebo kdo neoprávněně takové věci, která mu byla svěřena, přechodně užívá. Pachatel tohoto trestného činu nejedná tedy s úmyslem trvale si věc přivlastnit, tzn. trvale s ní nakládat jako s věcí vlastní, ale pouze ji přechodně užívat a vlastníku po této době tutéž věc vrátit.

Předmětem útoku tohoto trestného činu může být jen taková věc, kterou lze přechodně užívat a pak ji vrátit. Pachatel jedná s úmyslem získat užitek věci (krádež užitku), aby pak po jejím užití, po přisvojení si užitku věci, ji vrátil vlastníku. Předmětem útoku tohoto trestného činu může proto být jen věc, kterou lze užívat bez dotčení její podstaty a nikoliv taková věc, druhově zastupitelná, jejíž užívání spočívá v jejím spotřebování. Takovou věcí jsou též peníze. Jestliže např. vedoucí prodejny použije pro sebe část tržby s úmyslem vrátit peníze v krátké době zpět do pokladny podniku a je-li bezpečně prokázáno, že s tímto úmyslem jednal, a nikoli s úmyslem trvale si peníze ponechat, jde o svémocný útvar a nemůže jít o trestný čin rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví podle § 132 odst. 1 písm. b) tr. zák. a ani o trestný čin neoprávněného užívání podle § 133 tr. zák. Jeho skutek je pouze porušením vnitřních podnikových předpisů a pachatel může být postižen jen disciplinárně.

Úmysl pachatele je nutno zkoumat mnohem pečlivěji, než jak to učinil krajský soud. Musí být zjišťovány a ve všech souvislostech hodnoceny všechny okolnosti jednání obviněného z doby před i po činu, z nichž se dá spolehlivě dovodit, že pachatel jednal pod tlakem okamžité potřeby peněz, že peníze na uspokojení své potřeby sice měl, ale neměl je okamžitě k dispozici (např. měl je doma nebo na vkladní knížce apod.), tedy že byl schopen peníze ihned nebo alespoň v nejbližší možné době vrátit a v této době peníze také skutečně vrátil. Naproti tomu jednání tohoto pachatele, který vůbec nemá peníze na uspokojení některé, třeba naléhavé a okamžité potřeby, a za tím účelem se zmocní peněz z majetku v socialistickém vlastnictví jemu svěřeném, aniž by mohl určit, kdy bude schopen

peníze vrátit, nelze posuzovat jako svémocný úvěr, ale jako trestný čin rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví podle § 132 odst. 1 písm. b) tr. zák. Za této situace obhajoba obviněného, že neměl v úmyslu si ponechat odňaté peníze, zpravidla nebude považována za důvodnou. V tomto případě třeba čin pachatele posoudit jak přivlastnění si věci z majetku v socialistickém vlastnictví, jako jejich trvalé odnětí z dispozice vlastníka, neboť jejich vrácení, byť i zamýšlené, je závislé na nejisté budoucí okolnosti, k níž může, ale také nemusí dojít. Jednání pachatele nutno po stránce subjektivní hodnotit tak, že věděl, že svým jednáním může porušit zájem chráněný zákonem a pro případ, že dojde k takovému porušení, byl s tím srozuměn (§ 4 písm. b) tr. zák.). Dojde-li později k vrácení peněz, pak nutno tuto okolnost posuzovat jako náhradu škody způsobené trestným činem. Zavinění pachatele musí být dokázáno např. zjištěním jeho nepříznivé finanční situace, projevující se značnou zadlužeností, nemožností vrátit odňaté peníze z prostředků získaných řádným způsobem apod.

Bude povinností krajského soudu, aby v novém řízení znovu zhodnotil čin obviněného, kterého se dopustil tím, že neodevzdal zálohu 1000,- Kčs přijatou od L a platbu 198,- Kčs přijatou od M a řídil se ve smyslu ustanovení § 270 odst. 4 tr. ř. právním názorem v tomto rozsudku vysloveným.